

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

İSLÂM DİNİ VE MÜSBET İLİM

أَحْمَدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ ۝

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۝ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَتُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ
أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَّلَ مَا يَكْفُرُ بِكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝

Muhterem cemaat,

Gelin şu anda beraberce İslâm tefekkür tarihini hatırlıyalım. Böyle yaptığımızda varlıklarıyla pek haklı olarak iftihar edeceğimiz ne kadar çok İslâm âlimini hatırlamamız mümkün olacak. Şüphesiz varlıklarıyla iftihar edebileceğimiz bu âlimlerimiz Kur'ân'ın gerçek çağrısını duymuş ve bu çağrıya can ve gönülden uymuş olanlardır. Fârâbî, İbn-i Sînâ, Uluğ Bey, Ali Kuşçu, Ebû Reyhan Bîrûnî, Takıyyüddîn Râsîd, Ebûbekir Zekerîya Râzî ilk akla gelenlerdir.

Meselâ bunlardan Râzî'yi ele alalım. Râzî, âlim olduğu kadar olgun bir insandır. O halde maârifin ne yalnız ta'lim, ne de yalnız terbiye olmayıp «talim ve terbiye» olduğu göz önünde tutulacak olursa, Râzî'nin maârifden gerektiği şekilde faydalanmak mutluluğuna ermiş ta'limle aklen, terbiye ile de vicdanen gelişmiş, iki olgunluğu kendinde toplamış bahtiyarlardan olduğu kolayca ortaya çıkar. Zaten Allâh'ın da, Hazret-i Muhammed'in de insanlardan istediği bu değil midir?

Ebûbekir Râzî 1446 yılında Rey şehrinde dünyaya geldi. 1517 de vefat etti. Felsefe, kimya, tıp, riyâziye, astronomi ilimleriyle meşgul oldu. Profesör Philip Hitti'nin kitabında «... Râzî ile İbn-i Sînâ'nın resimleri bugün Paris Tıp Fakültesinin büyük holünde hürmet mevkiini işgal etmektedir» diye yazılmıştır.

Bu İslâm âlimlerinin eserleri tekrar tekrar lâtinceye çevrilmiş, Avrupa'da asırlarca üniversitelerde ders kitabı olarak okutulmuştur. Râzî'yi Avrupa'da ilim adamları Razes diye yâdederler. «*كتاب في ان للانسان خالقاً متقناً حكماً*»

adlı eserinde, insanın hâkim bir yaratıcı tarafından yüce bir hikmetle yara-

dıldığını anatomi ve fizyoloji ilimleriyle isbat etmiştir. Kitâb-u Hey'et-i Âlem'-inde dünyânın yuvarlak olduğunu, Güneşin dünyadan büyük, Ay'ın dünyadan küçük olduğunu bildirir. Çiçek ve kızamık hastalıkları hakkında en evvel incelemeler yapan odur. Gaytan yakısını da o icad etmiştir. Eserleri kolaylıkla sayılamıyacak kadar çoktur. Ömrünü ilme vakfetmiş olan bu insan, cehâletin amansız düşmanıydı. Ömrünün son günlerine doğru a'mâ olmuştu. Âmeliyat olmak için gittiği doktora gözün kaç tabaka olduğunu sordu, memnuniyet verici bir cevap alamayınca, «Gözün birleşimini bilmiyen bir doktor nasıl ameliyat yapabilir» diye düşünerek ameliyat olmaktan vazgeçti.

Charles Mismar, «Hıristiyanların câhilleri, İslâmlarınsa bilginleri mü'min ve dindar olur» der.

İnsan ancak tabii ilimlerle de iştiğal ederek şuurlu bir îmâna ulaşmış olan bu İslâm bilginlerini tanıdıktan ve engizisyon mahkemelerinde süründürülen garblı ilim adamlarını hatırladıktan sonra bu sözün ne kadar doğru olduğuna hükmedebiliyor.

Muhterem cemaat,

Bir geceydi, Hz. Muhammed (Sâllâllahu aleyhi ve sellem) o geceyi Rabbi ile olmanın eşsiz ve emsâlsiz zevki içinde geçirmek istiyordu. İsteğini Hz. Âişe'ye açtı. İzni alınca hemen abdestini tazeledi, namaza durdu. Resûlullah namazda ağlıyordu. Bu hal sabaha kadar böylece devam etti. Sabahleyin Hz. Bilâl O'na namaz vaktini haber vermeğe geldiğinde, Hz. Muhammed'i bu halde görünce çok üzüldü, geri döndü. Hz. Âişe bunun üzerine «Ey Allâh'ın Resûlü, senin gelmiş ve geçmiş günahların afvedilmişken niye ağlıyorsun?» diye sordu. Hz. Muhammed, Hz. Âişe'nin bu suallerini şöyle cevaplandırdı: «Ey Âişe, Mevlâ'nın nîmetlerine şükreder bir kulda mı olmayayım. Nasıl ağlamıyayım ki, bu gece bana «Göklerin ve yerin yaratılışında...» diye başlayan âyet indi. Yazık o kimseye ki, bu âyeti okur da anlamını düşünmez, buyurdu. Allah bu âyetde şöyle buyurur: «Göklerin ve yerin yaratılışında gecenin ve gündüzün ihtilâfında akl-ı kâmil sâhibi olanlar için «Allahın varlığına, birliğine, kuvvet ve kudretinin sonsuzluğuna âit» alâmetler vardır. Onlar ki (o akl-ı kâmil sahibleri ki) ayaktayken, otururken, yatarken (yani her hallerinde) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışında tefekkür ederler de «Ey Rabbimiz, bunları (gökleri ve yeri) boş yere yaratmadın. Sen (bunları boş yere yaratmadan) berîsin. Artık bizi ateş azâbından koru.» derler.

Hz. Ali de, Peygamberimiz'in her gece uyanarak, göklere bakıp bu âyetleri okuduğunu söyler.

Hiç şüphe yok ki, Allah, «Göklerin ve yerin yaratılışında gece ve gündüzün ihtilâfında akl-ı kâmil sahibleri için âyetler vardır» âyetiyle bizleri,

müsbet ilmin ışığı altında, kitâb-ı kâinata ibretle bakmağa, onu bir kelime-i şehadet olarak görmeğe çağırmaktadır. Hiç şüphe yok ki, bu yolu takib eden insan kâinatta Allah'ın varlığını, birliğini, kuvvet ve kudretinin yüceliğinin sonsuzluğunu aksettiren delilleri görmekle O'nun varlığını sezecek, şuurlu bir îmana erecek ve netice olarak da varlığına inandığı bu Allah'ı arıyacaktır. Arıyan aradığının ismini yâdetmez mi? İşte Allah da, inanan bu insanın da-ima kendisinin ismini anarak Rabbini arıyacağını bildirmede : «Onlar ki ayak-tayken, otururken, yatarken Allâh'ı anarlar» buyurmaktadır.

Allah'ı arıyan bu îmanlı insan, bu meyanda varlığını sezdiği Allah'ın bu kâinatı ve insanı niçin yarattığını, gerek kâinatla, gerekse Allah'la olan münasebetlerinin nasıl olması lâzım geleceğini düşünecek, kâinatın yaradılışındaki hikmet ve gayeyi anlamağa çalışacaktır. İşte bunun için de Allah «Göklerin ve yerin yaratılışında tefekkür ederler» diyor. Bu tefekkürle mü'min umduğuna ulaştığında şunu anlayacaktır ki, «Allah bu kâinatı boş yere yaratmamıştır. İnsanları ebedî saâdete ulaşmaları için yaratmış, ma'rifetullâh'ı bu saadete ulaşmanın sebebi, ibadetleri de ma'rifetullâh'ın sebebi kılmıştır.

Aziz cemaat,

Allah Kur'ân'da şöyle buyurur :

«Biz onlara (varlığımıza, birliğimize, kuvvet ve kudretimizin yüceliğine delâlet eden) âyetlerimizi (delillerimizi) âfâkda ve kendi varlıklarında göstereceğiz, hak tebeyün edinceye kadar.» (1)

İşte bu âyet açıkça gösteriyor ki, müsbet ilmin metodu, Kur'ân'da îman metodudur. Âfâkdaki delilleri gerektiği şekilde görebilmek ancak ve ancak astronomi bilmekle, kendi varlığımızdaki delilleri görebilmek de anatomi bilmekle mümkündür. İşte bu sebeptir ki, bir çok büyük İslâm âlimleri «astronomi ve anatomi ilimlerini olsun bilmeyen kimse ma'rifetullah'da nâ-kısdır» derler.

Allah, tabiatı insan için insanı da kendisi için yaratmıştır. İnsanın Allah'a gerektiği şekilde kulluk edebilmesi, tabiatın gerektiği şekilde faydalanması ile mümkündür.

Vaktiyle insanın henüz tabiata hâkim olamadığı zamanlarda insan mahkûm tabiat ana hâkimdi. Tabiat insanın hasmıydı, insana emrediyordu. İnsan göklere baktığında oradaki nizam ve intizam dikkatini çekti, bu nizam ve intizamın yerdeki tabii olaylar arasında da olup olmadığını arayınca tabiat kanunlarını buldu ve bu kanunları keşfi sayesinde tabiata hâkim oldu, ona kanun nâmına emretmeğe, hükmetmeğe başladı. Astronomi sâhasındaki elde ettiği başdöndürücü muvaffakiyetler, insana cismen ufak olmasına rağmen fikren ne kadar yüce bir varlık olduğunu gösterdi. Bu, insanın güvenini art-

(1) Fussilet, 53.

tırdı, azmini kuvvetlendirdi, ümîdini parlattı. Müsbet ilim çağına astronomi ile girildi. İslâm âlimlerinin de en çok ilgisini çeken bu ilimdi. İslâm ülkele-
rinin hemen bütün büyük şehirlerinde birer rasathâne vardı. Bilhassa gök-
ler hal diliyle «Ben nâ-mütenâhî isem, beni yaratan varlığın da yüceliği,
kudreti nâ-mütenâhîdir» demektedir. Newton'a, Allâh'ın varlığına delil nedir?
diye sorduklarında : «İşte görünüz» diyerek gökleri göstermekle yetinişi, açık-
ça gösteriyor ki, metodu müsbet ilmin metodu, kökleri ilmî gerçeklere da-
yanan şuurlu bir îmâna uzanan yolu aydınlatan ilim, ancak müsbet ilim-
dir. Kur'ân'ın da Resûlullâh'ın da insanları çağırdığı yolun bu aydınlık yol
olduğundan, kim şüphe edebilir. Çünkü, Kur'an da Allâh'ın kitabı, kâinat
da Allâh'ın kitabıdır. Kur'ân'da kavî deliller, kitâb-ı kâinatta fi'lî deliller
vardır. Kur'an da Allâh'ın varlığını, birliğini, kuvvet ve kudretinin sonsuz-
luğunu ilân eder, kitâb-ı kâinat da. Yalnız Kur'ân iddia etmekte, Kitâb-ı kâ-
inat bu iddiayı isbat etmektedir.

Allâh'a her nefesden yol olduğu gibi, her ilim şubesinden, her mes-
lekten de yol vardır. Bir câmiin kayyumu da, müezzini de, imamı, hatîbi ve vâ-
izi de o câmie hizmetle nasıl Allâh'a yaklaşırlarsa, Allâh'ın kudret eliyle yaptığı
şu kâinat mâbedine. Allâh'ı, Allâh'ın kulu olduğunu unutmayarak hizmet
eden fizikçi de, kimyager de, matematikçi de hepsi hepsi bu ihlâsla çalışış-
larıyla Allâh'a yaklaşırlar. Müslümanlık yalnız imamlık ve müezzinlik bilgi-
sinden ibaret değildir.

Bunun için hem din ilmini, hem de müsbet ilmi birlikte yürütmeliyiz...

Sözlerime Allâh'ın şu âyetleriyle son veriyorum :

Yûnus sûresi, âyet 101 : «Onlara de ki : Göklerde ve yerde neler vardır
(bir kere) baksanıza.» Yûsuf sûresi, âyet 105 : «Hem göklerde hem yeryü-
zünde ne kadar ibretler vardır ki, yanı başından başlarını öte tarafa çevir-
rirler de öyle geçerler.» «Enbiyâ sûresi, âyet 16 : «Biz göğü ve yeri ve ara-
larındakileri oyuncak (olarak) yaratmadık.»

M. ORUÇ